

Rīgas Balss: Karmena Žagara režijā

Publicēta: 18.10.2007.

Diemžēl zelta putniņš ir aizlidojis - Latvijas Nacionālajā operā turpmākajās Žorža Bizē «Karmenas» izrādēs Elīna Garanča titullomā vairs nebūs dzirdama. Lai gan ir zināms, kas šī izrāde tapusi, pateicoties tieši viņas iniciatīvai, turpmāk Karmenu jauniestudējumā dziedās Liora Grodnikaite un Karinē Ohanjana. Arī viņu vokālās dotības negrastos apšaubīt, tomēr patīkamāk, ja varu dzirdēt un baudīt pasaulē zināmu latviešu operzvaigzni.

Patriotisms taču ir brīnišķīga lieta! Turklāt Elīna ir izcila dziedātāja nevis mākslas menedžmenta, bet talanta un darba spēju dēļ.

Ticu uz vārda Čigāniete Karmena ir un paliek viņa pati - vienalga, Spānijā vai Kubā, kur risinās darbība Nacionālās operas jauniestudējumā. Kāda līdzība starp Kubu un Spāniju, ar ko tās uz skatuves atšķiras - tā varētu vaicāt. Atklāti sakot, ne ar ko, ja neņemam vērā vizuālo iestudējuma koptēlu. Izrāde šajā gadījumā sākas un beidzas ar Kubas karogu visas Operas skatuves mutes lielumā, savukārt iestudējuma varoņi, sākot no solistiem un beidzot ar kori, tērpti mūsdienīgos kostīmos, kuru idejas noskatītas sociālisma citadelē (ticu uz vārda, nekas cits man neatliek, jo Kubā viesojies neesmu). Arī scenogrāfijā izmantoti brīvības salas panorāmas un interjera elementi. Vispār jau interesanti, ja šķiet svarīgi Bizē sacerējuma ideju iedzīvināt šodienas vizuālajā tēlā. Jo runa par operas mūsdienīgumu attiecas tikai uz ārišķībām - pēc būtības «Karmenas» kaislības un cilvēciskā atklāsme, līdzīgi Šekspīra lugām, risinās ārpus laika un telpas.

Bokseris, medmāsiņa... Režisoriski jauniestudējums pārlicina pietiekami, lai uzskatītu, ka tukša skatuves didaktika ietērpta pārdzīvojuma valdzinošajos volānos. Starp citu, Karmenas svārkciem nav spānisko vai čigānisko volānu, un vispār - viņa tērpta reitūžos. Diezgan iespaidīgi, ja ņemam vērā, ka mecosoprāna Elīnas Garančas ķermeņa līnijas jebkurā kostīmā ir estētiski pievilcīgas.

Andreja Žagara un tenora Valtera Borina sadarbībā radītais Hosē tēls ir puiciskāks, nekā šo lomu pierasts interpretēt. Trauslums, nedrošības raisīta staigāšana pa skatuvi lieliski ilustrē ieceri Hosē padarīt par rotaļlietu pieaugušo cilvēku - tostarp Karmenas un viņas brīvdomātāju pulciņa - fonā. Hosē mīl kā puika, kā padsmitgadnieks, kamēr Karmena ir piln asinīga sieviete, kura alkst instinkta, vīrišķīgas izrādīšanās, kādu lieliski demonstrē basbaritons Egils Siliņš toreadora/boksera Eskamiljo lomā. Solists ar iesauļotu ķermeni, boksera tērptam plivinoties, kā komiksu varonis lēkā pirms izešanas boksa ringā - tāda ir šī tēla koncepcija Andreja Žagara redzējumā. Patiesi, kā gan Eskamiljo varētu cīnīties ar bulļiem, ja korrida sociālistiskajā Kubā nav iedomājama... Tādēļ arī slavenajās toreadora kuplejās titru mašīna skaidri un gaiši rāda, ka vārds «Bullis» liekams pēdiņās un rakstāms ar lielo burtu kā boksera iesauka. No vienas puses - asprātīgi, no otras - komiski. Vārdu sakot, katrs skatītājs var interpretēt šīs «Karmenas» metamorfozes, kā pats vēlas.

Savdabīga ir arī galvenās varones nāve - ne no dunča dūriena, bet ievainojuma ar pudeli.

Miega artērija tiek pāršķelta, asinis līst, Karmena ķer pie kakla un lēnām agonijā līkst... Iespaidīgi tiem, kuri notic amerikāņu kino estētikas patiesīgumam, komiski - cēlas opervarones aizkustinošas nāves alkstošajiem. Te režisors skatuviskās darbības risinājumā balansē uz naža asmens starp kiču un mūsdienīgas skatuves estētikas nopietniem risinājumiem.

Soprāna Kristīnes Opolais atveidotā Mikaēla ir medmāsiņa. Vismaz tā šķiet, jo tērps pirmajā cēlienā ir šim amatam atbilstošs, taču neredzēju sarkano krustiņu uz baltās cepurītes.

Patiesībā šāda tēla interpretācija šķiet visai asprātīga: Mikaēla taču ir kā žēlsirdīgā māsa, kas kaislību apsēsto Hosē cenšas atgriezt psihiski stabilus cilvēkus raksturojošā vērtību sistēmā - tieši viņai izdodas karabinieri aizvest pie viņa mirstošās mātes, tā sakot, atgriezt pašsaprotamu vērtību sistēmā, kurai mīlas kaisle ir ienaidniece.

Ar eleganci Diriģenta Karela Marka Šišona veidotā «Karmenas» muzikālā interpretācija ir vienlaikus izsmalcināti eleganta, pārlicinoša un neuzbāzīga. Nevienas ārijas kāda solista vokālo dotību demonstratīvai eksponēšanai, nevienas pavirši nospēlētas taks. Operas orķestris pārlicina ar muzikālo skaidrību, kas izklausās aristokrātiski šajā dažādu demonstrāciju un pašmērķīgu māksliniecisku meklējumu pilnajā laikmetā. Uzmanīgs klausītājs uztvers arī smalko stīgu, kas vieno orķestri ar vokālajām interpretācijām - ikviens solists saplūst ar orķestri, veidojot vienotu muzikālo slāni.

Kuba ir modē!

Visumā sajūta, ka operas teksts (kas taču ir svarīgs šā mūzikas žanra formas aspekts) nelīmējas ar bildi, pavisam iespējams, ir tikai mana iekšējā konservatīvisma provocēts, taču «Karmenas» iestudējums Operā vismazāk attiecas uz šo novatorisko meklējumu vēsturi uz mūsu Baltā nama skatuves. Iespējams, šī Bizē opera ir tik kompakta un sižetiski sev uzticīga, ka jebkādi jaunas formas meklējumi nespēj to sabojāt. Taču tieši tāpat pieļauju, ka Andreja Žagara intuīcija un profesionālās režisora zināšanas ļāvušas viņam radoši izpausties tā, lai skatītāji neredzētu bakstīšanu ar pirkstu acī: «Redzi, cik interesanti! Redzi, šodien Spānija nevienu neinteresē, tagad snobisku ceļotāju maršruts ved uz Kubu!» Tik tiešām, brīvības sala joprojām ir cigāru ražošanas elite, kurā dzīvo sociālās spriedzes, nabadzības un instinktu pārņemti ļaudis, kas sapņo par ceļošanu uz Ameriku un asinīm boksa ringā. Vismaz tāda Kubas aina tagad dzīvo manā iztēlē. Jo es jauniestudējumam noticēju.

Romāns Koļeda Rīgas Balss, 18.10.2007